

Efter mørke, af Pernille Juhl. Læseprøve (1. kapitel)

Atlanterhavet 1943

Carl skutede sig i kulden, hans vinterstøvler var for tynde, og han ville ønske, at han havde taget en ekstra trøje på under jakken. En tung lugt af fisk hang i næsen. Mågeskrig blandede sig med den konstante summen af aktivitet. Overalt var der folk i bevægelse og nogen, der snakkede. Cykelklokker ringede og gadesælgere råbte. Carl dukkede sig, mens han forsøgte at gøre sig til ét med mængden. Han havde den velkendte hjertebanken. Han brød sig ikke om at opholde sig på åbne pladser. Vidste af erfaring, at det ikke hjalp at sige til sig selv, at Gestapo ikke anede, hvor han var. At han var i et frit land, Sverige, og her var ingen Gestapo.

Det var logisk, at han ikke blev forfulgt. Han overbeviste sig selv om, at han intet havde at frygte, at hans falske papirer så helt ægte ud, og ingen ville stille spørgsmål til dem. Han hankede op i sin lille papkuffert og satte farten op.

Der var overraskende mange på havneområdet. En forvirret blanding af sælgere, folk der skulle rejse, og folk der ville tage afsked. Hans øjne vendte hele tiden tilbage til en ung pige, der måtte høre til kategorien af rejsende. Tilsyneladende var hun alene. Kunne han mon være så heldig? Tænk om hun var alene ligesom ham og planlagde en lang rejse over havet. Så var det oplagt, at han kunne optræde som beskytter. Han var betaget af hendes hår. En tyk manke af røde krøller, der hang langt ned ad ryggen. Hendes fregner, der var generøst drysset ud over ansigtet, havde samme kobberrøde nuance. Han gættede på, at øjnene var stærkt blå, men så meget havde han trods alt ikke turdet stirre, selvom han havde stået heldigt i billetkøen omtrent ti pladser bag hende. Køen snoede sig, så han løbende kunne betragte hende fra siden. Efter billetkøbet var det lykkedes ham diskret at indhente hende, og som nu at gå enten bag eller på linje med hende. Før eller siden måtte hun vel bemærke ham.

Hvis de nu indledte en samtale, skulle han huske at kalde sig Poul Høgh i overensstemmelse med sit nye pas. *Poul Høgh*. Når han sagde det flere gange efter hinanden, klingede det ikke rigtigt. Måske skulle han have valgt et andet.

Poul Høgh, tidligere mejerist nu eventyrer. Han ville fortælle, at han havde mistet sin far ... nej, måske ligefrem begge sine forældre ved en tragisk bilulykke. Ja, og så havde han arvet. Nok til billetten og en begyndelse på sit nye liv i Amerika.

Han stod blandt forventningsfulde folk i kø for at gå ombord. Mange havde lagt deres gamle liv bag sig, og nu kunne de ikke vente med at påbegynde det nye. Selv var han i tvivl. Havde han pakket sit gamle liv ned i den lille papkuffert, og var det der, når han pakkede den ud? Eller var han blevet Poul Høgh, når han nåede frem til Amerika? Kunne man efterlade sit liv, som når man hænger en gammel overfrakke på en knage i et hus, man flytter fra?

Han gik få skridt bag det kobberrøde hår. Ude af stand til at finde på noget fornuftigt at sige. En kompliment ville næppe blive opfattet som en positiv indledning. Vel snarere som anmassende? Forudsigeligt. Ladet med bagtanker. Skulle han simpelthen række hånden frem for at præsentere sig? Håbe på det bedste? 'Poul Høgh. Og De frøken?'

Carl tænkte stadig, da en dame med to børn og en mand på slæb tiltalte pigen: "Rejser De helt alene frøken?"

Den rødhårede vendte sig i retning af damen og havde dermed delvist front mod Carl. De forventede blå øjne viste sig at være grønne. Men på ingen måde mindre betagende.

"Ja, det gør jeg." De talte dansk.

Damen rakte hånden frem. "Fru Knudsen. Erna Knudsen. Det er min mand Gerhard Knudsen og Ulrik og Jensine." Den stakkels Gerhard nøjedes med at nikke. Han forsøgte at holde styr på bagagen og lignede mest af alt et pakæsel.

"Birgitte Berg," replicerede pigen med københavneraccent. Den kølige luft fik hendes ånde til at syne som hvid damp. Hun stampede let med de støvlebeklædte fødder for at holde varmen. Carl kunne ikke få øjnene fra hende. Bemærkede hun det? Sendte hun ham et skråt irriteret sideblik? Svært at afgøre – han tog i hvert fald øjnene til sig og lagde ansigtet i folder, som han håbede signalerede, at han kedede sig og var utålmodig efter at komme om bord.

"De må endelig holde Dem til os, hvis De føler Dem utryg." Fru Knudsen havde et blussende ansigt på trods af kulden. En stærkt vigende hage fik ansigtet til at se ud, som om det gik i et med hendes tykke hals. Hun trak sit spraglede tørklæde tættere sammen omkring hovedet, som læste hun hans tanker. "Det er en meget lang rejse at foretage helt alene."

Damens ansigtskulør fik ham til at overveje, hvorledes hans egen så ud. Ville hans være rødlig i kulden? Hans lyse hud tålte ikke den kolde vind. Gid frøken Berg fandt ham bare lidt interessant. Hans rødblonde hår var nyklippet efter tidens mode, og han rankede sig, så hun kunne se ham i sin fulde højde. Han ventede spændt på at høre mere fra den skønne frøken Birgittes mund, men nu blev der sat skub i køen. Folk gik ivrigt fremad, og man kunne ikke sådan snakke. Carl mente, at hun et kort øjeblik så i hans retning, før hun vendte sig, og han håbede, hun opfangede smilet.

Carl delte kahyt på 2. klasse med en fåmælt svensker. De gjorde en dyd ud af at undgå at tale med hinanden. Han tænkte, det ville blive en lang sejltur, og den eneste formildende omstændighed var, at Birgitte Berg var blandt passagererne på samme klasse. Imidlertid måtte han konstatere, at det var familien Knudsen også. Det så ud som om, fru Knudsen gik gevaldigt op i sin nye selvbestaltede rolle som beskytter. Hver gang han spadserede på dækket i håb om at møde frøken Berg alene, kom hun enten ikke, eller også var hun i selskab med fru Knudsen, der havde resten af familien på slæb.

Han brugte meget af dagen på at spejde i korridorer og på dækket efter den unge kvinde. På den måde gik tiden, og han fik lidt tiltrængt spænding. Han havde god tid til at forestille sig, hvordan han ville indlede en samtale. Hvordan han ville charmere hende, så hun ville foretrække hans selskab frem for familien Knudsens.

Der gik flere dage, og efterhånden følte han, at det blev vanskeligere og vanskeligere at tage nogle af alle de initiativer, han havde udtænkt de første dage. Tiden syntes forpasset. Der dukkede ikke muligheder op og efter at have brugt adskillige timer på at udtænke planer, følte han sig gennemskuelig og idiotisk. Alligevel blev han ivrig, da han opdagede, at hun var på vej op ad trappen ud på dækket, hverken omgivet af børnene eller Knudsens.

Med bankende hjerte snuppede Carl vinterfrakken i farten og sneg sig efter hende. Den isnende vind gik til angreb i det øjeblik, han trådte ud på dækket, og han bed tænderne sammen for, at de ikke skulle begynde at klapre. Med den fremtoning ville han næppe fremstå interessant.

Hun stod med front mod havet, hvor hun med en hånd på rælingen skuede ud over det uendelige hav. Indhyllet i vinterfrakke og tørklæder modstod hun den aggressive blæst. Hun skyggede med en hånd for øjnene. Han prøvede at overtale sine fødder til at bevæge sig i hendes retning, men hele

hans krop var tung, som havde han slugt flydende bly, og den var vanskelig at manøvrere. Hovedet nægtede at fungere, ingen af de smarte sætninger, han havde udtænkt til lejligheden, dukkede op. Pigen stod med ryggen til ham i strid blæst, og han var nødt til at trække halstørklædet op omkring ørerne. Ikke videre mandigt.

Det gav et sæt i ham, da hun meget pludseligt vendte sig rundt og sagde: "Vil De mig noget?" Der var et koldt skær i hendes øjne, der ikke tegnede lovende. Det fik ham til at tænke klart. Det kunne ikke nægtes, at det var hende, der havde indledt en form for samtale. Han trådte et skridt nærmere for at overdøve vinden.

"Undskyld, hvordan har De fået den tanke?" Han var pinligt bevidst om, hvor sønderjysk han måtte lyde i hendes ører. Men da han først havde sagt sætningen, forekom det ham at være genialt. Nu kunne hun ikke påstå, at hun følte sig forfulgt, eller hvad hun nu havde tænkt sig at sige. Det ville være at gå for langt.

Hun så formildende på ham. "Åh, det er mig, der undskylder. Måske forveksler jeg Dem med en anden. Indimellem føler jeg mig overvåget." Det så ud som om, hun rødmede svagt.

"Der er ikke meget at lave ombord på et skib, og når man er så smuk som Dem, så ..."

"Hør, vi har slet ikke introduceret os." Hun sendte ham et henrivende smil. "Birgitte Berg." Hånden var smal med lange fingre.

"Poul Høgh."

De stod lidt overfor hinanden. Blæsten havde revet et par røde lokker frem fra tørklædet, som hun konstant strøg bort fra øjnene.

"Der er meget vand," sagde han og nikkede mod havet. Det fik hende til at smile.

Opmuntret fortsatte han. "Jeg kom egentlig op på dækket for at trække lidt frisk luft, men det er godt nok koldt. Kunne De tænke Dem at sludre lidt, hvis vi satte os i læ på en af bænkene bag redningsbådene?"

Det kunne hun godt. Hans hjerte næsten hoppede af glæde.

De satte sig på bænken, og Birgitte Berg tog sin ene handske af for at stryge håret på plads bag tørklædet. Han fulgte fascineret de lange fingre og fik således øje på vielsesringen. Et øjeblik var han som lammet, før han skød brystet frem.

"Og De rejser alene?"

"Lad mig bare give Dem den helt korte version af min livshistorie," sagde hun og så på ham med det grønne blik, der kunne få ham til at gå helt i stå. "Jeg er på vej over til min mand. Vi blev gift i sommer ved et skønt bryllup, og da havde vi allerede planlagt at tage til Amerika for at slå os ned i Pennsylvania."

Han gjorde sig umage for at se uberørt ud. Hun skulle ikke få indtryk af, hvor lidet opmuntrende det var taget i betragtning af de sidste tre dages intensive planlægning af deres fælles fremtid. Det kunne også tolkes, som om hun en gang for alle ønskede at gøre klart, at han kunne glemme alt om sit gennemskuelige forehavende.

"Det lyder spændende," fik han sagt.

"Han har familie derovre, og de har længe prøvet at overbevise ham om, at han skulle flytte dertil. Ja, og nu er det altså en realitet. Det har været frygteligt at undvære ham det sidste halve år."

"I tog ikke af sted samtidigt?" spurgte han dumt.

"Jeg udsatte min rejse, da min mor blev alvorligt syg, men nu er hun blevet rask. Åh, jeg glæder mig sådan til at se Rasmus igen." Hun sukede passioneret.

"Det er klart."

"Han skriver nogle fantastiske breve. Det er virkelig et dejligt sted, vi skal bo. Han har allerede fundet den helt rigtige gård, som han har købt og indrettet, mens han har ventet på mig. Vi skal være farmere." Øjnene lyste, som to stjerner på en mørk himmel.

Farmere! Carl havde vanskeligt ved at forestille sig Birgitte Berg bo på landet. Mon ikke hendes mand bare fylder hende med løgn, tænkte han, men sagde højt. "Det tegner da bestemt lovende."

Efter sin fortælling spurgte hun koket: "Og De – hvad flygter De fra?" Det blev sagt efterfulgt af et lille fnis.

Allerede dér følte han sig gennemskuet. Usikker på hvordan han skulle håndtere det.

Måske tænkte han lidt for længe? I hvert fald kom hun ham i forkøbet, og det var tilsyneladende allerede en form for vane. Hun holdt en behandsket hånd op som for at bremse ham. "Vent, lad mig gætte. De tager til Amerika, fordi De er eftersøgt for Deres medvirken i modstandsbevægelsen. Måske rejser De ligefrem på falske papirer." Det var nok sagt i sjov. Hun nåede at smile, så betragtede hun ham indgående, før hun slog hånden for munden.

Han så givetvis alvorlig ud. Han var fastfrosset. Ude af stand til at sige noget.

"Nej," sagde hun med fasthed i stemmen. "De har været med i Frikorps Danmark, ikke?"

Hun så, at han blegnede, og indså tilsyneladende, at hun var gået for vidt. "Om forladelse," skyndte hun sig at sige. "Det var bare for at være morsom, hvad ved jeg om det."

Han kapitulerede. Erkendte at historien næppe ville komme videre.

"De har faktisk ret. Det er en lang historie. Jeg var ung, måske følte jeg mig lidt presset til det. Under alle omstændigheder meldte jeg mig til at bekæmpe bolsjevikkerne, det var jo med regeringens velsignelse."

Hun nikkede alvorligt. "Siden fik De kolde fødder?"

"Vi fik alle kolde fødder," sagde Carl. "Også regeringen."

Hun så faktisk forstående ud, ikke så forarget, som han havde ventet.

"Hvad skete der?" spurgte hun.

"Jeg mistede min bedste ven og hadede hvert sekund. Måske meldte jeg mig i virkeligheden kun for at ærgre min far?" Han tav og stirrede frem for sig, før han fortsatte. "Jeg havde ingen grund til at holde med nogen. Jeg havde intet imod hverken bolsjevikker eller tyskere. Nazist er jeg i hvert fald ikke. Måske havde jeg forestillet mig noget andet. I hvert fald stak jeg af under en orlov i København og har boet i Sverige indtil nu."

"Orloven i efteråret '42," konstaterede hun. "Jeg var der selv."

Et øjeblik var han overrasket, så indså han, at alle i København kendte til den orlov, og der havde ikke været flere siden. Der havde været mange skrivelser i aviserne. Han huskede den skandaløse oplevelse. Soldaterne, herunder ham selv, der forventede en glamourøs modtagelse på hovedbanegården i København. Det viste sig, at begivenheden var henlagt til Godsbanegården, der lå mere afsides. Arrangementet var middelmådigt, og regeringsmedlemmerne havde sørget for at holde sig væk. Den efterfølgende parade gennem byen var endt i ydmygelse og kaos. Københavnerne havde vist soldaterne foragt, råbt ukvemsord og vendt dem ryggen. Det var mildest talt gået anderledes end forventet.

Han nøjedes med at se på hende med rynkede bryn og vente på forklaringen. "Min bror var med," fortalte hun med forandret stemme. "Han tog med tilbage efter orloven og blev dræbt. Jeg prøvede at overtale ham til at blive hjemme."

"Det er jo ulovligt at desertere," sagde Carl lavt.

"Men De, Poul, De gjorde det? Hvordan?"

"Jeg måtte væk. Jeg stak af allerede den første dag under orloven, ringede til min far i Sønderjylland, og han fik mig på et tog hjem til Graasten. Dagen efter gik jeg under jorden. De første par dage boede jeg på en gård i omegnen og siden forskellige steder i Sverige."

"Jeg ville ønske, min bror havde gjort det samme."

"Hvad hed han? Jeg må da kende ham."

"Gustav Bjerregaard."

"Jeg genkender navnet, men det var ikke én, jeg snakkede med. Der var selvfølgelig også en del, man ikke rigtig kendte."

En stund sad de tavse ved siden af hinanden. Carl fandt det utroligt, at Frikorpset skulle knytte dem sammen på denne sære måde. Kulden bed i ansigtet på trods af, at de sad i læ. Den krøb ind alle vegne med sin skarpe ånde. Han havde lyst til at lægge armen om hende.

"Det bliver for koldt," konstaterede Birgitte. "Skal vi ikke gå ind? Det var interessant at møde Dem, lad os spadsere en dag på dækket inden så længe."

Hans hjerte jublede hele vejen tilbage til kahytten.

De efterfølgende dage sendte de hinanden indforståede blikke. Måske var det alligevel ikke så skidt, at Birgitte Berg kendte hans hemmelighed.

Han længtes efter flere møder på dækket, men vejret den følgende uge var alt for koldt og blæsende. Han behøvede ikke engang at tjekke. Et blik ud af et ad køjerne bekræftede det. Ustandseligt blev bølger kastet ind over disse glughuller, og skibet krængede fra side til side, som en fuld mand på vej hjem fra et værtshus. Mange af hans medpassagerer led konstant af søsyge, og stanken var ubeskrivelig. Carl kedede sig. Han snakkede indimellem med et ungt par, der boede i kahytten ved siden af, og det var også med dem, han byttede bøger. I øjeblikket læste han Herman Bangs 'Tine'. Den var gribende, men han måtte spare på den, for at den ikke alt for hurtigt blev læst.

Han havde alt for meget tid til at tænke. Yndede at ligge på ryggen med fingrene flettet bag nakken, mens en uendelig og omskiftelig film kørte for hans indre blik. Han så for sig, hvordan hans forældre havde modtaget brevet med meddelelsen om, at han ville rejse til Amerika. Brevet var sendt fra Sverige til en postadresse i Danmark for siden at blive ilagt en ny kuvert og sendt til mejeriet i Graasten. For at vække mindst mulig opsigt. Posten på de kanter satte en ære i at sprede alle nyheder. Et brev fra Sverige ville sætte spekulationer i gang.

Hans far ville tage hans beslutning fattet, og hans mor ville græde. Han havde gjort sig umage for at skrive brevet i en både optimistisk og kærlig tone. Han havde ligefrem afsluttet det med at nævne, at han elskede dem og håbede at se dem igen. Borte var trangen til at hævne sig på sin far. Det var som om, den korte tid, de havde haft sammen i forbindelse med deserteringen fra Frikorpset, havde bragt dem sammen. Mange års uforklarlig ufred var ophørt. Siden hans eget ophold ved Østfronten var noget faldet på plads omkring hans far. Det, at faderen havde udstået mere end fire års krig, var virkelig skræmmende. Det var vanskeligt at forestille sig, at det var muligt. De få måneder, Carl selv havde oplevet, var mere end rigeligt. Han havde for længst besluttet sig for at slå en streg over det hele, han ville tilgive og komme videre. Nu var spørgsmålet, om han nogensinde ville se sine forældre igen?

Ville han se sin søster? Sin svoger? Parret skulle giftes i nær fremtid – sommerbrylluppet var rykket frem, forstod han. Det var kommet frem i en af de korte samtaler, han havde haft med sin mor over telefonen. Han havde ikke spurgt hvorfor. Der var vel kun to forklaringer. Enten blev det mere og mere farligt for Magnus i hans virke som glørværdig frihedskæmper, eller også var Jenny gravid. Eller begge dele.

Svogeren ville han ikke savne. Ganske vist var Carl ikke nazist – men han var bestemt heller ikke kommunist. Han brød sig meget lidt om disse politiske entusiaster, der anså sig selv for klogere og helligere end andre. Hvorfor skulle en kommunist være mere værd end nogen anden? Lige nu ville han ikke komme til at savne nogen af dem. Hans søster var på sin måde frelst. Hun med sit kvindesagshalløj og trangen til at redde hele verden. Det skulle ligne hende dårligt, hvis ikke også hun var involveret i modstandsbevægelsen. Tanken bragte ham tilbage, hvor han altid havnede. Gid han kunne sidde i et gudsforladt sted som Vejen for at arbejde som mejerist. Men det kunne han ikke! Livets valg havde konsekvenser.

Carl forestillede sig mange gange, hvordan landgangen ville foregå. Familien Knudsen forsvandt ud i den blå luft og tilbage stod Carl og den unge fru Berg. Ved kajen ville en udsending vente dem og overbringe den triste nyhed til fru Berg, at hendes mand var bortgået i en al for tidlig alder. Carl ville holde om den grædende pige, og han ville umuligt kunne lade hende i stikken. Han måtte eskortere hende til Pennsylvania.

Midt i en af sine foretrukne dagdrømme rettede Carl på sit legeme i køjen og åbnede øjnene. Et blik ud af køjerne bekræftede, at vejret var mere afdæmpet end længe set. Han kunne se et gråblåt ocean, der føjede sig. Det var slået over i en beroligende rullen, der strakte sig mod det uendelige, og et sted derude forenede det sig med himlen i den samme nuance. Det var vanskeligt at se, hvor det ene begyndte, og det andet hørte op.

Hans bøkker var hørt, havet var holdt op med at vise tænder. Han begav sig op på dækket, hvor han vandrede frem og tilbage. Tænkte, at før eller siden ville hun dukke op. Og det var lige præcis, hvad hun gjorde.

”Det var længe om at klare op,” var hendes indgangsreplik, da de stod på dækket. Han måtte gå hurtigt for at holde trit. Blæsten havde tydeligvis lagt sig, men kulden lagde sig som en kappe om hans skuldre. Igen måtte han ty til halstørklædet, som han trak op over ørerne.

”Jeg har virkelig drømt om frisk luft,” ... og Deres vidunderlige selskab. Det sidste sagde han ikke, men det brændte på tungen. Luften gav hende friske æblekinder, og hun havde aldrig været mere bedårende.

Hun slog blikket ned, som tænkte hun selv på det med selskabet. Og Carl oplevede det så bevægende, at han kæmpede med åndedrættet, der var ved at løbe løbsk. Som var han lige kommet over målstregen i et 200 meter løb.

De spadserede på dækket og mødte andre medpassagerer, der også trængte til luft. Man nikkede høfligt til hinanden. De ville være fremme om få dage. Mindre end en uge. Mon Birgitte Berg også tænkte på det?

”Vi kunne sætte os i læ,” dristede han sig til at foreslå efter en meget lang gåtur, der gradvist havde givet dem varmen.

”Hvorfor ikke.” Hendes mund var så fuldendt. Han havde virkelig lyst til at kysse den. Den måde, hun havde læberne let adskilte på, var paralyserende.

Da de sad på bænken, fandt han en af de indøvede sætninger frem. "Taler De engelsk?" Det spørgsmål var da relevant.

Hun lo med nakken tilbage. "Jeg fik UG."

"Ikke dårligt ... det gjorde jeg også."

De var åbenbart to mønsterelever. Sådan fremstod det i hvert fald. Carl huskede nu en del ballade fra hans skoletid.

Han prøvede at komme i tanke om et af de andre lagrede spørgsmål, men hun kom ham i forkøbet.

"Hvorfor lige Amerika?" Hun så udforskende på ham.

"Tja, hvorfor ikke?" Det var et dårligt svar. Hun forventede mere.

Hun ventede, og han overraskede sig selv med en ærlig version.

"Jeg trænger til at starte på en frisk. Være et sted hvor jeg ikke hele tiden føler, at jeg skal vende mig om for at kontrollere, hvem der er bag mig. Jeg er ikke sikker i Danmark, men heller ikke i Sverige. Og hvor længe vil det være sådan? Det er ikke nogen fornøjelse hele tiden at leve i skjul."

Hun nikkede forstående. "Gestapo er, hvor man mindst venter det."

"Jeg ser frem til at få et arbejde, og det er næsten lige meget, hvad det er. Bare jeg får noget at rive i."

"De skal vel også finde Dem en sød pige." Hun slog blikket ned, og man kunne næsten få den tanke, at hun spillede lidt på det. *Hvor er det synd for Dem, at De ikke kan få mig.*

"Naturligvis," svarede han kækt.

"Hør, i Amerika siger man *you* til alle folk, det er meget enklere. Skal vi ikke være dus?"

Hans hjerte begyndte at slå voldsomt igen. "Selvfølgelig, det er da en fremragende idé, Birgitte."

"Jamen, så lad os det, Poul."

Han modstod fristelsen til at fortælle hende, at hans navn var Carl, Carl Andersen.